

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ

Костик Є. В.

У статті висвітлені перспективи розвитку вітчизняної професійної освіти в контексті сучасних реалій. Розглянуті три аспекти розвитку змісту професійної освіти: розширення профілю підготовки фахівців, інтеграція з загальною освітою і формування «базисних кваліфікацій». Аналіз діяльності професійної освіти дозволив окреслити пріоритетні напрями її подальшого розвитку. З'ясовано, що для поліпшення ситуації в професійній освіті слід задіяти ефективні механізми її розвитку, як на національному, так і на регіональному рівнях, зокрема: цілеспрямовано розвивати лідерство і партнерство; сприяти розбудові нових громадських інституцій; забезпечити постійний моніторинг якості професійної освіти як на загальнонаціональному рівні, так і на рівні окремого навчального закладу; створити систему електронного управління процесом навчання; вибудувати ефективну систему постійного науково-фахового розвитку викладачів упродовж професійно-педагогічної кар'єри.

Ключові слова: професійна освіта, зміст професійної освіти, підготовка фахівців, вищий заклад освіти, пріоритетні напрями професійної освіти, професійна освіта «Документознавство».

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ОТЕЧЕСТВЕННОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННЫХ РЕАЛИЙ

Костик Е. В.

В статье освещены перспективы развития отечественного профессионального образования в контексте современных реалий. Рассмотрены три аспекта развития содержания профессионального образования: расширение профиля подготовки специалистов, интеграция с общим образованием и формирования «базисных квалификаций».

Анализ деятельности профессионального образования позволил определить приоритетные направления дальнейшего развития. Выяснено, что для улучшения ситуации в профессиональном образовании, следует задействовать эффективные механизмы ее развития, как на национальном, так и на региональном уровнях, а именно: целенаправленно развивать лидерство и партнерство; способствовать развитию новых общественных институтов; обеспечить постоянный мониторинг качества профессионального образования на общенациональном уровне, так и на уровне отдельного учебного заведения; создать систему электронного управления процессом обучения; выстроить эффективную систему постоянного научно-профессионального развития преподавателей в течение профессионально-педагогической карьеры.

Ключевые слова: *профессиональное образование, содержание профессионального образования, подготовка специалистов, высшее учебное заведение, приоритетные направления профессионального образования, профессиональное образование «Документоведение».*

PROSPECTS OF THE NATIONAL PROFESSIONAL EDUCATION DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF MODERN REALITIES

Kostyk Ye. V.

The article outlines the prospects of the national vocational education development in the context of modern realities. Three aspects of the development of the content of vocational education are considered: expansion of specialists training by profession, integration with general education and formation of «basic qualifications». Analysis of the activity of vocational education made it possible to determine the priority aims regarding the future development. It is determined that to improve the situation in vocational education, it is necessary to use effective mechanisms for its development, both at the national and regional levels, namely: to purposefully develop leadership and partnership; promote the development of new public institutions; to ensure continuous monitoring of the quality of vocational education both

at the national level and at the level of the individual educational institution; to create a system of electronic control of the learning process; to build an effective system of continuous scientific and professional development of teachers during their professional and pedagogical careers.

Key words: *vocational education, content of vocational education, training of specialists, higher education institution, priority directions of vocational education, vocational education «Document Science».*

Постановка проблеми. В Україні особливого значення професійна освіта набуває через специфіку нинішнього етапу розвитку країни. Глибокі соціально-економічні зрушення, що спричинили диференціацію суспільства, зумовлюють інтерес до професійної освіти як до фактора, що визначає майбутнє становище людини в суспільстві. Молодь прагне отримувати вищу освіту, проте, водночас відомо, що переважну більшість безробітних становлять особи з вищою освітою, котрі за наявності вакансій на заводах, у будівництві до верстатів не поспішають. У зв'язку з цим, велику роль освіта має відігравати в активізації здібностей людини до засвоєння та продукування інновацій, особливо в умовах модернізацій і кризи.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор показав, що серед відомих українських вчених, які досліджували основні характеристики системи професійної освіти та процес формування професіоналізму фахівців окремих професій у різні часи, можна назвати Н. Авшенюк, О. Астахова, В. Бойко, К. Гаращук, О. Головка, Л. Гордієнко, О. Загайко, С. Заскалета, Н. Малькову, Д. Мельничук, С. Нікітjuk, Л. Оршанський, А. Посталенко, Л. Пуховську, О. Трофімову, Л. Янковська та ін. І хоч зазначена проблематика не нова, вона потребує уточнення, врахування фахової специфіки закладу та професійної зорієнтованості майбутніх фахівців на сучасному етапі становлення професійної освіти.

Мета статті – охарактеризувати перспективи розвитку вітчизняної освіти в контексті сучасних реалій.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні можна проводити перепідготовку для оволодіння робочими професіями, насамперед в установах базової професійної освіти – професійних училищах, ліцеях, технікумах, коледжах. Проте, на думку деяких учених, перспективнішим є інший шлях – отримання робітничої професії, зокрема ремісничого профілю, у профтехучилищах, ліцеях, коледжах з подальшим продовженням освіти у ЗВО або з одночасним навчанням у ньому. Цей шлях матиме майбутнє, якщо установи початкової і середньої професійної освіти з власної ініціативи запрошуватимуть студентів денних ЗВО одночасно отримувати робочі професії в цих установах. Причому залучати можна студентів будь-яких ЗВО: численні спостереження доводять, що саме поєднання робітничої професії або професії техніка з вищою гуманітарною освітою забезпечує найбільшу стійкість особистості на ринку праці та, мабуть, і загалом у житті.

Суспільство, в якому знання стають капіталом і головним ресурсом економіки, висуне нові й жорсткі вимоги до школи як загальноосвітньої, так і професійної. Вже сьогодні в реформуванні вітчизняної професійної освіти необхідно враховувати такі основні тенденції:

1) в умовах ринкової економіки людина виступає активним суб'єктом на ринку праці, вільно розпоряджається своїм головним капіталом – власною кваліфікацією. Нині для значної частини працездатного населення України, (в тому числі й частини молоді) вкрай важко подолати психологічний бар'єр переходу з позиції найманого державного працівника до позиції активного суб'єкта ринку праці: потреба в самостійному пошуку досить високооплачуваної роботи; можливість одночасно працювати в декількох місцях тощо. Самому приймати рішення важко – свобода вибору лякає людей, які звикли жити в тоталітарній системі;

2) в умовах ринкової економіки в силу надзвичайно високою рухливості її кон'юнктури кожній людині доводиться не лише часто змінювати місце роботи, але і в середньому протягом трудового життя 5-6 разів змінювати професію. Це вимагає, по-перше, зламати існуючий в нас психологічний стереотип, коли добрим працівником вважалася людина, котра десятиліттями

працювала на одному робочому місці. Втрата роботи у нас поки що більшістю населення оцінюється як особиста трагедія, хоча, як показують соціологічні дослідження, в 95% випадків людина, котра втратила роботу, влаштовується на нову – більш цікаву, з більш високою заробітною платою. По-друге, в цих умовах молодь повинна отримувати таку базову професійну освіту, яка дозволить їй відносно легко освоювати нові професії у майбутньому. Образно кажучи, професійна освіта повинна стати конвертованою;

3) у країнах з ринковою економікою понад 10% працездатного населення включено у підприємницьку діяльність. Причому, тільки для 2-3% населення підприємництво є професійною діяльністю. Для інших – це можливість отримання додаткового заробітку у вільний від основної роботи час на кшталт так званих «туристів-підприємців», «човників» тощо. Причому, як показали спеціально проведені дослідження, для підприємницької діяльності не вимагається якої-небудь спеціальної освіти, успіх підприємця в основному визначається його природними задатками;

4) створення кожного нового робочого місця в країнах Європи, США та Японії обходиться близько 1 млн. доларів. Тому державі часто простіше постійно сплачувати безробітним досить велику допомогу, ніж створювати нові робочі місця, при цьому всіляко вітається самозайнятість, коли безробітні самі створюють собі робочі місця, організовуючи малі підприємства: сімейні кафе, пральні, займаючись народними ремеслами, роздрібною торгівлею тощо;

5) у світі відбувається різке скорочення числа менеджерів середньої ланки, в нашому розумінні, начальників дільниць, майстрів, змінних інженерів, завідуючих відділами тощо. Фірми орієнтуються на самостійність кожного працівника, їх самозайнятість, роботу в малих самоврядних командах. Причому, в цих умовах перевага віддається людям з вищою освітою, в тому числі навіть для роботи на конвеєрі. Так, 97% робітників, прийнятих на заводи Форда після 1991 р. мають вищу освіту;

б) всього 20% зайнятого населення у світі працює за фахом, а 42% молоді змінюють свої професії в перші два роки після закінчення професійного навчального закладу. В Україні ці цифри виявилися приблизно такими ж. У минулі роки вони ретельно приховувалися, оскільки вважалося, що саме такі дані вказують на неефективність діяльності ПТНЗ, технікумів, ЗВО. Однак це виявилось цілком нормальним, поширеним явищем у більшості країн світу.

Таким чином, працездатне населення розпадається ніби на дві категорії: з одного боку, порівняно тонкий шар професійної еліти – професіоналів високого класу, з іншого боку, всі інші досить освічені або високоосвічені робітники, які відносно легко можуть переходити від однієї професійної діяльності до іншої, з однієї галузі в іншу під впливом кон'юнктурних змін в економіці чи за своїми особистими уподобаннями.

Виходячи з перерахованих вище тенденцій розвитку економіки і трудових відносин, спробуємо сформулювати основні тенденції розвитку професійної освіти, уявити собі, якою має вона стати в недалекому майбутньому за змістом, рівнем та доступністю? Чи означає це, що професійна освіта або освіта взагалі має стати конвертованою? Що є інваріантним при зміні людиною професійної діяльності?

По-перше, це загальна освіта. Саме загальна освіта в першу чергу дає людині широту кругозору, можливість орієнтуватися в нових ситуаціях, можливість освоєння нових професій, формує соціальну відповідальність і здатність передбачення наслідків своєї діяльності для себе, для оточуючих людей і для суспільства в цілому. Причому, найбільш суттєвим компонентом загальної освіти є гуманітарна освіта, що відіграє для людини роль дороговказною зірки в сучасному повному невизначеностей світі. Адже приміром, як це не парадоксально, виявилось, що люди з гуманітарною освітою здебільшого краще адаптуються до нових соціально-економічних умов, легше втягуються в сферу бізнесу, фінансів, підприємництва, навіть в нові інформаційні технології, ніж фахівці з технічною чи природничо-науковою освітою.

По-друге, це перехід на підготовку фахівців широкого профілю на всіх рівнях – початкової, середньої та вищої професійної освіти. У минулі роки зміст професійної освіти було роздроблене на сотні і тисячі вузькопрофільних професій і спеціальностей: безпосередньо на виробництві робочі навчалися по 5,5 тис. професій, у профтехучилищах – по 1,5 тис., у технікумах і ЗВО підготовка фахівців передбачала понад 500 спеціальностей. Але в умовах демократичного суспільства і ринкової економіки це абсолютно недоцільно. Вузька спеціалізація призводить до вкрай вузької як професійної, так і загальнолюдської свідомості фахівця. І в силу цього, зокрема, його свідомість стає рецептурною, технологічною (технократичною) і, відповідно, агресивною.

З іншого боку, в умовах рухливості кон'юнктури ринкової економіки вузький фахівець соціально беззахисний – будь-яка зміна роботи буде вимагати від нього вчитися практично заново, в більшості ж випадків він залишається просто безробітним.

По-третє, між загальною і професійною освітою починає виростати все більш товстий шар освітніх компонентів, які не можна віднести ні до загальної освіти, ні до власне професійної. Справа в тому, що все частіше при оцінці ділових якостей працівника замість терміна «професіоналізм» використовується новий термін «компетентність». Коли говорять про професіоналізм, то в першу чергу мається на увазі володіння тією чи іншою людиною технологіями – будь-то технології обробки металів, переробки продуктів тваринництва, бухгалтерського обліку, вирощування врожаю або будівельних робіт. Компетентність же включає окрім власне професійної, технологічної підготовки цілий ряд інших компонентів, що мають, в основному, позапрофесійний або надпрофесійний характер, але в той же час необхідних сьогодні в тій чи іншій мірі кожному фахівцю.

Ці компоненти останнім часом отримали назву «базисних кваліфікацій». Це, в першу чергу, такі якості особистості, як самостійність, здатність до самозайнятості, творчий підхід до будь-якої справи, вміння доводити її до кінця, вміння постійно вчитися і оновлювати свої знання. Це гнучкість мислення,

наявність абстрактного, системного та економічного мислення. Це вміння діалогу і співпраці в колективі, товариськість, знання іноземних мов. Це володіння «наскрізними» вміннями: роботи на комп'ютерах, користування базами та банками даних. Це розуміння екології, економіки та бізнесу, фінансові знання, комерційна кмітливність, уміння трансферту (перенесення) технологій з одних сфер діяльності в інші, навички маркетингу та збуту, вміння захисту інтелектуальної власності, знання нормативних умов функціонування підприємств різних форм власності, вміння презентації технологій і продукції. Як видно з цього довгого і далеко неповного переліку, над власне професійною освітою фахівця виростає величезний позапрофесійний шар [4].

Таким чином, межі між загальною і професійною освітою істотно розмиваються. При цьому стає очевидним, що професійним навчальним закладам доведеться все більше здійснювати функції продовження загальної освіти молоді.

Розглянуті три аспекти розвитку змісту професійної освіти: розширення профілю підготовки фахівців, інтеграція із загальною освітою і формування «базисних кваліфікацій», які можна віднести до загальної тенденції фундаменталізації освіти.

Нарешті ще один аспект розвитку змісту професійної освіти – це його індивідуалізація (доречно не плутати з індивідуалізацією навчання). Розвиток ринкової економіки, розширення громадянських прав і свобод особистості викликає необхідність переходу від підготовки професіоналів з масових уніфікованих спеціальностей до індивідуальної професійної освіти молоді.

В організаційних аспектах розвитку професійної освіти – це, по-перше, реалізація принципу самоорганізації навчальної діяльності студентів. У силу цих обставин у професійній школі урок, як єдина і монопольна форма організації освіти, очевидно, повинен відійти у минуле. На зміну йому приходять лекції і семінари, індивідуальні та групові консультації, ділові ігри, робота в бригадах, командах і групах, навчальне проектування. Головне ж, основний упор повинен робитися на самостійну роботу студента: у професійних ліцеях і коледжах

обсяг навчальних занять повинен знизитися, як і в багатьох країнах, приблизно до 20 годин на тиждень, у ЗВО – до 12 год. При цьому принципово має змінитися і позиція викладача. Якщо раніше при урочній формі навчального процесу викладач ніби йшов попереду і вів за собою студента (спочатку йшло пояснення нового матеріалу, потім його закріплення тощо), то при нових формах організації навчального процесу викладач неначе вказує студенту дорогу (вступні, оглядові лекції) і пропускає його вперед – студент самостійно повинен вивчити черговий навчальний матеріал, а прийшовши на заняття, отримати необхідні консультації, якщо він щось не зрозумів і обговорити, «програти» з колегами можливості практичного використання отриманих знань у різних ситуаціях.

Другий організаційний аспект – це, очевидно, розвиток багаточисельних форм здобуття освіти. У далекі минулі (20-50-і рр.) Радянський Союз мав світовий пріоритет у розвитку заочного та вечірнього навчання, і багато країн світу активно запозичували цей досвід. У останні ж десятиліття ситуація парадоксально змінилася – Україна стала згортати заочне і вечірнє навчання, при цьому чиновники аргументували, що ці форми отримання освіти нібито неефективні. А всі розвинені країни світу почали їх активно розвивати, доповнюючи ці дві основні форми навчання без відриву від роботи різноманітністю інших їх комбінацій: відкритої освіти, часткового часу тощо. В умовах ринкової економіки професійна освіта коштує студентові, його родині дуже дорого, навіть якщо вона і залишається безкоштовною – багатьом сім'ям прогудувати свого дорослого непрацюючого члена нелегко. Тому, наприклад, у коледжах Англії студентів-очників всього 40%. Очевидно, такі ж тенденції розвитку форм освіти будуть і в нас.

І, нарешті, рівень професійної освіти. Нині Україна катастрофічно відстає від провідних країн світу за рівнем освіти населення. Мається на увазі не якість професійної освіти, яка визнається в усьому світі, а саме рівень освіти населення, який визначається як середня кількість років, проведена кожним дорослим жителем в освітній установі. Так, в Японії він складає 14,5 років, а в Україні він ледь

перевищує 10. Багато країн ставлять завдання переходу до загальної вищої освіти, в Україні це питання знаходиться на рівні звичайних розмов.

Але сьогодні ситуація змінюється. Демократичне суспільство і ринкова економіка вимагають все більш освічених людей. У молоді вже повернулось прагнення до освіти. З'явилися великі конкурси при вступі навіть у професійно-технічні навчальні заклади, технікуми і коледжі. Величезна кількість студентів стала навчатися в так званих «комерційних» ЗВО і «комерційних» групах державних ЗВО, стрімко розвиваються «комерційні» коледжі.

Професійна освіта неухильно розвивається і буде розвиватися надалі, для цього склалися об'єктивні умови. Держава, навіть якщо і не захоче, змушена буде розвивати мережу установ професійної освіти, причому, не тільки вищих навчальних закладів. Надзвичайно цікава і надзвичайно перспективна тенденція розвитку професійної освіти, яка складається як за кордоном, так і починає складатися в Україні – студент спочатку отримує початкову або середню професійну освіту, і одночасно з цим проходить частину вузівської програми в професійному ліцеї, коледжі, а потім переходить до ЗВО для завершення вищої освіти в скорочені терміни.

Враховуючи тенденції «університетизації» вищої школи – перетворення багатьох ЗВО в технічні, педагогічні, медичні та інші університети – можна припускати, що в перспективі в Україну складуться два основних види інтегративних професійних освітніх установ – за типом коледжів і університетів. Хоча називатися такого роду інтегративні освітні установи можуть по-різному.

Аналіз діяльності професійної освіти дозволяє окреслити такі пріоритетні напрями її подальшого розвитку:

1) створення системи забезпечення якості професійної освіти, що передбачає: удосконалення державних стандартів; модернізацію матеріально-технічної бази; інформатизацію, розроблення педагогічних програмних засобів, забезпечення вільного доступу до світових інформаційних ресурсів; удосконалення системи підготовки, перепідготовки та

підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників; видання сучасних навчальних і науково-методичних матеріалів; розроблення критеріїв оцінювання якості професійної освіти на вивчення і використання досвіду європейських країн; розроблення і реалізацію спільних міжнародних проектів з питань забезпечення якості й ефективності професійної освіти; проведення наукових досліджень у галузі теорії та методики професійного навчання і виховання;

2) удосконалення управління професійною освітою та механізму її фінансового забезпечення, що передбачає: перерозподіл повноважень між центральними органами виконавчої влади та ЗВО, підвищення ефективності державного і громадського контролю в різних сферах підготовки фахівців; залучення приватних інвестицій та участь потенційних роботодавців в оновленні матеріально-технічної бази для забезпечення розвитку професійної освіти; удосконалення нормативів вартості навчання одного студента з урахуванням єдиних стандартів якості; розроблення дієвого механізму формування державного замовлення на підготовку фахівців відповідно до потреб ринку праці;

3) оновлення нормативно-правової бази у сфері професійної освіти, адже неможливо динамічно розвиватися за нормативно-правовими актами, більшість диспозицій яких зорієнтовані на позавчорашній день, зокрема, в питаннях управління системою професійної освіти, власності та фінансово-економічної політики, взаємовідносин з органами виконавчої влади різних рівнів, роботодавцями, професорсько-викладацьким складом і студентами.

Ігнорування цих пріоритетних напрямів призведе до того, що ЗВО не матимуть можливості успішно інтегруватися в нові ринкові структури та механізми, тому стануть приреченими на стагнацію, деградацію та поступове «вимирання». Зважаючи на зазначене, головним стратегічним напрямом сучасної державної політики має стати забезпечення умов для задоволення потреб громадян, суспільства та ринку праці в якісній професійній освіті шляхом створення нових, більш гнучких механізмів регулювання цієї сфери, оновлення її структури і змісту, розвитку фундаментальності та практичної

спрямованості освітніх програм, формування системи навчання протягом усього життя, що стане одним із засадничих чинників забезпечення конкурентоспроможності України на світовому рівні.

На шляху до реалізації цих пріоритетних напрямів мають бути вирішені такі основні завдання:

1) забезпечення відкритості системи професійної освіти, а також диференційованості змісту, різноманітності форм і технологій навчання;

2) побудова навчального процесу у логіці особистісного, гуманістичного, аксіологічного, компетентнісного, діяльнісного підходів;

3) панування свободи педагогічної думки, високого рівня свободи вибору всіма учасниками освітнього процесу;

4) широке застосування інноваційних освітніх технологій та інформаційно-комунікаційних засобів;

5) заміна ієрархічної системи управління професійною освітою на структурно-мережеву, а також фінансово-господарська автономізація ЗВО.

Педагогічні вищі навчальні заклади – заклади особливого призначення. Вони забезпечують таку підготовку майбутнього фахівця, яка б дала можливість як професійного, так і духовного розвитку особистості [3].

А отже, головним критерієм якості професійної освіти має стати випускник, який має бути:

1) людиною, спроможною жити в гармонії з собою, природою, іншими людьми та суспільством;

2) людиною, яка має смак до життя і праці, прагнення до їх вдосконалення, розвинутий емоційний інтелект;

3) креативною особистістю з критичним мисленням й імунітетом до технологій маніпулювання свідомістю;

4) конкурентним фахівцем у глобальному вимірі ринку праці [5, с. 4].

Стаючи більш відкритою, професійна освіта повинна невинно інтегруватися в світовий і європейський освітній простір, ставати більш добrotною та конкурентною, а кожен випускник ЗВО має отримати під час навчання професійний фундамент для високої конкурентоспроможності на

національному та світовому ринках праці. З іншого боку, в Україні поступово і невпинно розвиватиметься соціально зорієнтована ринкова економіка, тому в студентів необхідно пробуджувати ініціативу, підприємливість, потяг до самостійної активності в поєднанні з духом соціальної справедливості, уваги до проблем й інтересів оточуючих.

Високотехнологічне, інформаційне суспільства, в якому, крім суто професійних, важливу роль відіграють гуманітарні знання та цінності, спонукатимуть студентів до саморозуміння й комунікації з іншими людьми, формуватимуть спроможність до трудової й соціальної мобільності в динамічних умовах ринкових відносин. Тому пріоритетними для студентів мають також стати вміння самостійно знаходити й опрацьовувати інформацію, здобувати освіту впродовж усього життя, генерувати нові ідеї та знаходити технологічні можливості їх реалізації.

Щоб зрушити ситуацію з місця, слід задіяти ефективні механізми розвитку професійної освіти як на національному, так і на регіональному рівнях, зокрема:

1) цілеспрямовано розвивати лідерство і партнерство (соціальне, міжрегіональне, міжсекторне, міжнародне тощо);

2) сприяти розбудові нових громадських інституцій, які відіграватимуть активну роль в оновленні професійної освіти та реально впливатимуть на політику розширення ринку освітніх послуг;

3) «розгерметизувати» ЗВО, подбати про їх розвиток як відкритих систем, стимулювати участь в обмінах студентами у межах міжнародних програмах та проєктів;

4) забезпечити постійний моніторинг якості професійної освіти як на загальнонаціональному рівні (ліцензування й акредитація), так і на рівні окремого навчального закладу;

5) створити систему електронного управління процесом навчання, електронні банки навчальних і методичних розробок, віртуальні професійні спільноти;

6) вибудувати ефективну систему постійного науково-фахового розвитку викладачів упродовж професійно-педагогічної кар'єри.

У сучасних соціально-економічних умовах одним із ключових принципів розвитку системи безперервної професійної освіти є її диверсифікація, тобто різноманітність, різнобічний розвиток, розширення видів послуг, що надаються, освоєння нових видів діяльності за інституціональними формами вищої освіти, її рівнями та змістом. До того ж, інтенсивна структурна перебудова економіки України, її перехід на інноваційні принципи розвитку зумовлюють зростання попиту на досконале документаційне забезпечення процесу управління, якісне надання документно-інформаційних послуг, вчасну обробку і передання на різні рівні управління інформації, необхідної для ефективного ведення господарської діяльності. На сучасних підприємствах, в установах, організаціях діловодство поступово перетворюється на високотехнологічний виробничий процес, систему організаційного, інформаційного, аналітичного, правового, ретроспективного та прогнозного забезпечення їх функціонування.

Сучасна державна політика в галузі освіти спрямована на подальший розвиток професійно-технічної освіти, розширення спектру робітничих спеціальностей, зростання попиту в населення та отримання якісної робітничої кваліфікації. В умовах інформаційної економіки зростає значення підготовки кваліфікаційних робітників, які працюватимуть із інформацією, документами, матеріалами. Проте, якість підготовки в повній мірі залежить від якісного складу педагогічних працівників. З кожним роком у професійно-технічних закладах зростає кількість учнів, які бажають отримати кваліфікацію робітника з «Документознавства», відповідно зростає потреба в професійних викладацьких кадрах. У замовників, якими виступають вищі навчальні заклади, професійно-технічні навчальні заклади, технікуми та коледжі зростають вимоги до якості викладача. Як відгук на вимоги ринку – зростання потреби педагогічних кадрів за профілем «Документознавство».

В Україні практично не здійснюється випуск магістрів відповідної спеціальності, хоча підготовка фахівців з документознавства здійснюється в Київській, Чернігівській,

Полтавській, Житомирській, Волинській, Черкаській, Кіровоградській, Тернопільській, Дніпропетровській, Чернівецькій областях. Аналіз діяльності навчальних закладів показав також, що в умовах різноманітності навчальних закладів, яким надано право здійснювати підготовку фахівців за спеціальністю «Документознавство та інформаційна діяльність», циклові комісії за спеціальністю (особливо це стосується ЗВО, для яких спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність» не є «генетично» притаманною), не мають педагогів-документознавців, фахівців з вищою педагогічною освітою. Також вони відсутні і в професійно-технічних навчальних закладах, коледжах, технікумах. Тому виникає потреба в підготовці кадрів у вищому навчальному закладі за спеціальністю «Професійна освіта (Документознавство)».

Проаналізувавши стан ринку праці, а також структуру попиту викладацького складу з документознавства, адміністрацією ДВНЗ «Переяслав-Хмельницького ДПУ імені Григорія Сковороди» проведено адресну роботу, щодо формування перспективного портфелю замовлень на фахівців даного профілю (табл. 1.1).

Складовими елементами цієї роботи стало визначення різних напрямів діяльності викладачів документознавства, презентація позитивних професійних та ділових якостей випускників та укладення угод (листів-замовлень) на підготовку викладачів документознавства з працевлаштуванням.

Таблиця 1.1

**Потреба ЗВО I-IV рівнів акредитації у працівниках
(викладачах документознавства) у 2013-2015 роках**

Область	2013		2014		2015	
	Всього	Вищі навчальні заклади I-IV рівнів акредитації	Всього	Вищі навчальні заклади I-IV рівнів акредитації	Всього	Вищі навчальні заклади I-IV рівнів акредитації
Київська	16	10	12	8	19	10
Кіровоградська	18	12	14	10	15	11
Чернігівська	18	12	15	6	14	8
Черкаська	14	8	16	9	17	10
Полтавська	18	10	17	8	15	8
Волинська	12	6	14	10	9	7
Житомирська	16	10	13	6	12	9
Тернопільська	18	12	15	6	14	8
Дніпропетровська	14	8	16	9	17	10
Чернівецька	18	10	17	8	15	8

Виходячи із вищезазначеного, ми можемо зробити висновок про те, що в Київському регіоні є потреба у фахівцях із спеціальності «Професійна освіта (Документознавство)». Майбутні фахівці матимуть гарантовану роботу, а рівень їх підготовки відповідатиме сучасним вимогам.

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди» із наявною матеріально-технічною базою, науково-педагогічним потенціалом, інформаційним забезпеченням та спеціальною інфраструктурою здатен забезпечити підготовку фахівців даної спеціальності. Фахівці цієї спеціальності можуть працювати викладачами у вищих закладах освіти, училищах, коледжах, навчально-виробничих комбінатах, технічних ліцеях, гімназіях, у наукових установах та вести технологічні процеси з документування і роботи з документами, аналітико-синтетичну переробку інформації та її використання.

Підготовка відповідних фахівців буде відрізнятися від підготовки в інших ЗВО високою якістю, сучасними педагогічними підходами, забезпеченням наукової складової навчального процесу, триєдиним підходом до підготовки: випускник-ЗВО-роботодавець, інноваційним характером

навчання, поєднанням теоретичної та практичної підготовки, сприятливими умовами навчання, гарантіями мати в майбутньому престижну роботу.

Таблиця 1.2

Потреба ЗВО I-IV рівнів акредитації у працівниках (викладачах документознавства) для заповнення вільних місць у 2016-2019 роках

Область	2016		2017		2018		2019	
	Всього	Вищі навчальні заклади I-IV рівнів акредитації	Всього	Вищі навчальні заклади I-IV рівнів акредитації	Всього	Вищі навчальні заклади I-IV рівнів акредитації	Всього	Вищі навчальні заклади I-IV рівнів акредитації
Київська	18	12	19	14	21	13	22	12
Кіровоградська	19	10	20	13	20	14	21	12
Чернігівська	12	9	16	12	16	13	17	15
Черкаська	15	12	15	10	14	12	15	9
Полтавська	16	15	16	10	14	12	14	8
Волинська	11	6	10	5	10	6	10	8
Житомирська	14	11	12	8	11	7	13	10
Тернопільська	12	9	16	12	16	13	17	15
Дніпропетровська	15	12	15	10	14	12	15	9
Чернівецька	16	15	16	10	14	12	14	8

На підставі даних таблиці 1.2, отриманих від Київського, Кіровоградського, Чернігівського, Черкаського, Полтавського, Волинського, Житомирського, Тернопільського, Дніпропетровського та Чернівецького обласних центрів зайнятості та відповідних обласних департаментів освіти і науки ми можемо спрогнозувати, що попит на даних фахівців зростатиме в 2016-2019 рр.

Слід зазначити, що в умовах інформатизації суспільства зростає попит на підготовку фахівців з документознавства, а, відповідно, й попит на викладацькі кадри, а ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди» може стати базовим університетом із підготовки педагогічних кадрів.

Майбутні фахівці можуть отримати можливість працювати не лише за фахом на підприємствах в установах та організаціях, а й займатися науково-педагогічною діяльністю у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації, що

подвоює перспективи працевлаштування в будь-якій сфері господарської діяльності.

Висновки. Проаналізувавши вище викладене, можна констатувати, що для поліпшення ситуації в професійній освіті, слід задіяти ефективні механізми її розвитку, як на національному, так і на регіональному рівнях, зокрема: цілеспрямовано розвивати лідерство і партнерство (соціальне, міжрегіональне, міжсекторне, міжнародне тощо); сприяти розбудові нових громадських інституцій, які відіграватимуть активну роль в оновленні професійної освіти та реально впливатимуть на політику розширення ринку освітніх послуг; «розгерметизувати» ЗВО, подбати про їх розвиток як відкритих систем, стимулювати участь в обмінах студентами в межах міжнародних програмах та проєктів; забезпечити постійний моніторинг якості професійної освіти як на загальнонаціональному рівні (ліцензування й акредитація), так і на рівні окремого навчального закладу; створити систему електронного управління процесом навчання, електронні банки навчальних і методичних розробок, віртуальні професійні спільноти; вибудувати ефективну систему постійного науково-фахового розвитку викладачів упродовж професійно-педагогічної кар'єри.

А також, ми з'ясували, що на сьогодні в Україні існує проблема забезпечення робітничими кадрами, тому ряд закладів вищої освіти зробили акцент на підготовку фахівців для професійної освіти. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди» із наявною матеріально-технічною базою, науково-педагогічним потенціалом, інформаційним забезпеченням та спеціальною інфраструктурою забезпечує підготовку фахівців за спеціальністю «Професійна освіта (Документознавство)». Фахівці даної спеціальності можуть працювати викладачами у вищих закладах освіти, училищах, коледжах, навчально-виробничих комбінатах, технічних ліцєях, гімназіях, у наукових установах та вести технологічні процеси з документування і роботи з документами, аналітико-синтетичну переробку інформації та її використання.

Таким чином, система професійної освіти України вже в найближчі роки повинна стати принципово і якісно іншою, відповідаючи новим завданням, що стоять перед нею в ХХІ столітті.

Список використаних джерел

1. Астахова О. Перспективи розвитку професійної освіти в Україні / О. Астахова // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 4. – С. 9–12.
2. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Вища_професійна_освіта.
3. Костик Є. В. Виховання духовно-моральних цінностей у студентів педагогічних університетів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Костик Євгенія Володимирівна; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2011. – 20 с.
4. Мельничук Д. О. Прогнози і перспективи розвитку професійної освіти в Україні / Мельничук Д. О., Лисенко В. П. [Електронний ресурс] – Режим доступу: elibrary.nubip.edu.ua/7220/1/mdo.pdf.
5. Оршанський Л. Проблеми, пріоритетні напрями та завдання вітчизняної професійної освіти / Л. Оршанський // Гуманізація навчально-виховного процесу. – 2014. – Вип. 14 (спец. вип.). – С. 3–11.
6. Янковська Л. А. Передумови інноваційного розвитку професійної освіти вищої школи / Л. А. Янковська, Р. М. Захарчин // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 5. – С. 228–234.

References

1. Astakhova O. *Perspektyvy rozvytku profesiynoi osvity v Ukrayini* [Prospects of the Vocational Education Development in Ukraine]. Ukraine: Aspects of Labour, 2010, vol. 4, pp. 9–12.
2. *Vikipediia* [Wikipedia]. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Vischa_profesionalnaya_zvita.
3. Kostyk Ye. V. *Vykhovannia dukhovno-moralnykh tsinnosti u studentiv pedahohichnykh universytetiv: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.07* [Education of Spiritual-Moral Values at the Students of Pedagogical Universities: author's

- abstract. dis. ... candidate ped. sciences: 13.00.07]. Luhansk, 2011, 20 p.
4. Melnychuk D. O., Lysenko V. P. *Prohnozy i perspektyvy rozvytku profesiynoi osvity v Ukraini* [Predictions and Prospects of the Vocational Education Development in Ukraine]. Retrieved from <http://elibrary.nubip.edu.ua/7220/1/mdo.pdf>.
  5. Orshanskyi L. *Problemy, priorytetni napriamy ta zavdannia vitchyznianoї profesiynoi osvity* [Problems, Priority Areas and Objectives of National Vocational Education]. Humanization of the Educational Process, 2014, issue 14 (special issue), pp. 3-11.
  6. Yankovska L. A., Zakharchyn R. M. *Peredumovy innovatsiynoho rozvytku profesiynoi osvity vyshchoi shkoly* [Preconditions for Innovative Development of Vocational Education of Higher School]. Actual Problems of Economy, 2012, vol. 5, pp. 228–234.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Костик Євгенія Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри документознавства ДВНЗ «*Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди*»
e-mail: kostyk30@meta.ua

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ

Костик Евгения Владимировна, кандидат педагогических наук, доцент, старший преподаватель кафедры документоведения ДВНЗ «*Переяслав-Хмельницький государственный педагогический университет имени Григория Сковороды*»
e-mail: kostyk30@meta.ua

DATA ON AUTHOR

Kostyk Yevheniia V., Ph.D. in Pedagogy, Assistant Professor, senior lecturer of Document Science Department, SHEI «*Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University*»
e-mail: kostyk30@meta.ua
